

Аспірантура в Україні як основна форма підготовки докторів філософії: рефлексія тривалістю у століття

ДОКТОР ПЕД. НАУК, ПРОФЕСОР
ПЕТРЕНКО ОКСАНА БОРИСІВНА

Аспірантура

самостійна форма отримання освіти, яка в Україні Законами «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017) нормативно визначена основною формою підготовки науково-педагогічних й наукових кадрів і віднесена до третього рівня вищої освіти.

Офіційно інститут аспірантури був заснований «Положенням про порядок підготовки науковців при вищих навчальних закладах і науково-дослідних установах», затвердженим Народним комісаріатом освіти РСФСР у червні 1925 р.

В жовтні 1918 р. в країні встановлювалося єдине звання професора для усіх осіб, які викладали.

До 1925 р. підготовка вчених проходила у формі «залишення» на кафедрах для підготовки до науково-педагогічної діяльності за рекомендацією професорів здібних студентів.

ШМІДТ Отто Юлійович
(1891-1956)

Відомий вчений, академік, випускник Київського університету, працівник Наркомосу Отто Шмідт наполягав на реорганізації й розділенні масової підготовки фахівців і підготовки наукових працівників.

За твердженнями його сина – історика Сігурда Шмідта, Отто Шмідт поняття «аспірант» придумав просто в кабінеті Леніна, і з того моменту воно почало активно використовуватися у вітчизняній науці.

Постанова Раднаркому УСРР «Про утворення науково-дослідних кафедр та забезпечення науково-дослідних кафедр» (1921)

«Тимчасове положення про Вищі Навчальні заклади У.С.Р.Р.» (1922)

Станом на 1923 р. по всій Україні нараховувалося 88 науково-дослідних кафедр із загальною кількістю аспірантів 535 осіб. Нормативний термін підготовки аспірантів становив 2 роки; аспіранти зобов'язані були скласти 2 екзамени: «політмінімум» і українську мову.

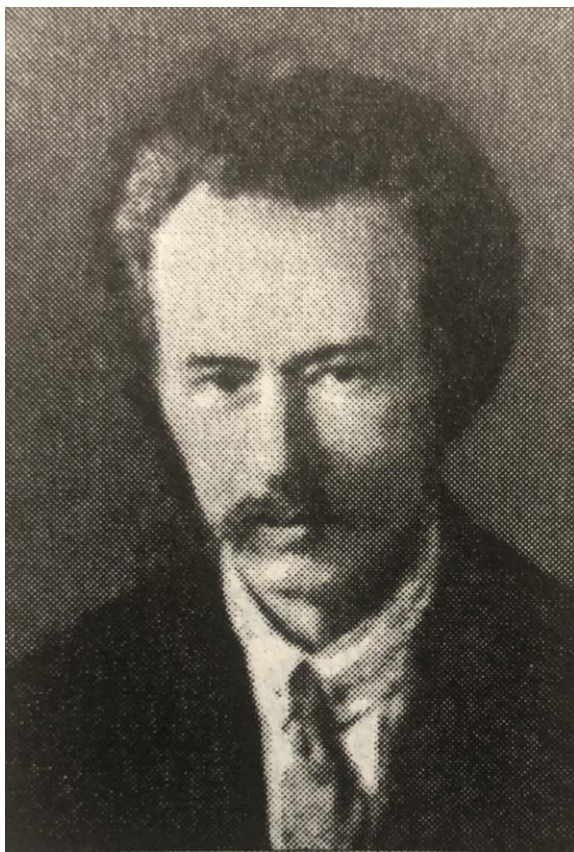
Програма підготовки аспірантів на кафедрі педології Київського інституту народної освіти (1926 р.)

Теми та види робіт:

1. «Політичний мінімум»;
2. «Дитячий та юнацький рух»;
3. «Основи історії виховання»;
4. Читання найновішої літератури з педології та педагогіки; реферування та розв'язання окремих питань;
5. Теоретичні та практичні заняття з методів колективного й індивідуального дослідження дитини;
6. Участь у науковій діяльності кафедри;
7. Невелика напівсамостійна робота за завданнями кафедри;
8. Самостійна робота.

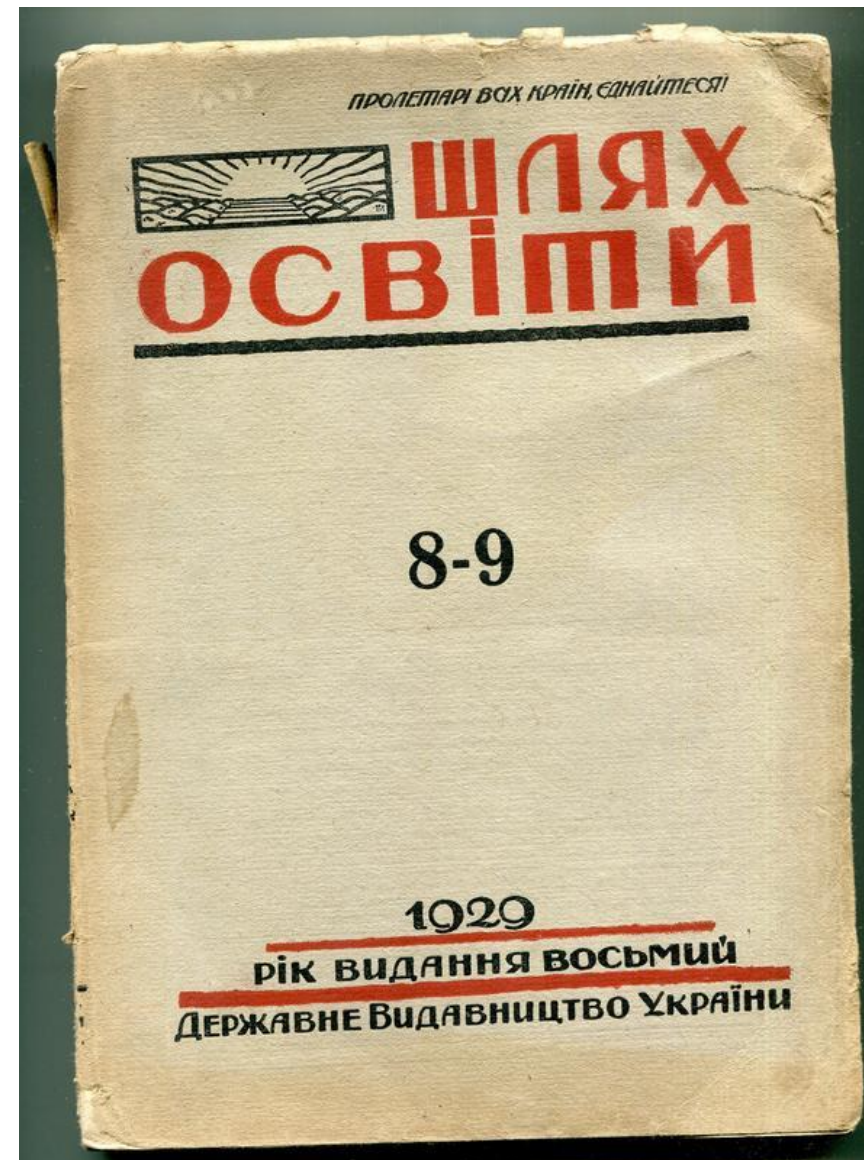

Київський інститут народної освіти (КІНО)

ПОПОВ
Олександр
Іванович
(1891—1958)

Директор Українського Науково-Дослідчого Інституту Педагогіки (УНДІП) в Харкові, педагог, організатор освіти Олександр Попов у 1929 р. в журналі «Шлях освіти» схарактеризував діяльність Інституту й, зокрема, аспірантури за перші роки її існування.

1929

**Український Науково-Дослідчий Інститут
Педагогіки в Харкові**

[Стаття директора інституту О. Попова]

Шлях освіти. — 1929. — №8—9. — С. 130—138. 5692Ндф

До Жовтневої Революції Україна не мала державних наукових установ в галузі педагогіки. За перше десятиріччя своєї доби на радянській Україні організовано цілу низку таких установ: Інститут в Харкові, катедри в Києві та Одесі, секція

Система цих семінарів та практичних занять становить функцію «учбової частини» Інституту.

Для всіх аспірантів обов'язкові такі семінари: 1) з неврології та рефлексології, 2) з Марксизму та Ленінізму, 3) з методики і техніки педагогічного експерименту та з загальної педагогіки з історією педагогіки і освіти. Семінари проводяться протягом перших двох років 3-річного аспірантського стажу. Одночасно аспірантура вивчає чужоземні мови та проходить додаткові спеціальні семінари при відділах та секціях. Протягом останнього року аспірант працює, головним чином, в галузі науково-дослідчій, обробляючи свою наукову працю що захищатиме її в кінці третього року на звання наукового співробітника, а також — на нього покладається обов'язок проводити педагогічний практикум в педвипі. За звітний період Інституту пощастило випустити покищо лише 15 аспірантів, як осіб, що цілком готові до самостійної наукової праці.

В дальшому випуски Інституту намічаються в кількості до 20 аспірантів щорічно.

Навчальний план для аспірантів I року

1.	Семінар з науки про поведінку з анатомо-фізіологічним вступом до нього	3 год.	на декаду
2.	Семінар з марксизму	4 год.	на декаду
3.	Чужоземна мова	6 год.	на декаду
4.	Загальноінститутські засідання	4 год.	на декаду
5.	Секційна робота	3 год.	на декаду
6.	Громадське навантаження	4 год.	на декаду
7.	Самостійна робота (підготовка до семінарів, доповідей, взагалі наукова робота тощо)	24 год.	на декаду
		Разом 48	

Навчальний план для аспірантів II року

1.	Семінар з марксизму	4 год.	на декаду
2.	Семінар з науки про поведінку (протягом першого семестру, а для тих, хто в минулому році не проходив, протягом цілого року)	3 год.	на декаду
3.	Семінар з теорії педвимірів та експерименту	3 год.	на декаду
4.	Семінар з педагогічного експерименту	2 год.	на декаду
5.	Чужоземна мова	6 год.	на декаду
6.	Загальноінститутські засідання	4 год.	на декаду
7.	Секційна робота	3 год.	на декаду
8.	Громадське навантаження	4 год.	на декаду
9.	Самостійна робота	19-22 год.	на декаду
		Разом 48 на декаду	

Навчальний план для аспірантів III року

1.	Практикум у лабораторії	2 год.	на декаду
2.	Семінар з історії педагогіки	3 год.	на декаду
3 .	Мова	6 год.	на декаду
4.	Загальноінститутські засідання	4 год.	на декаду
5.	Секційна робота	3 год.	на декаду
6.	Громадське навантаження	4 год.	на декаду
7.	Самостійна робота	26 год.	на декаду
		Разом 48	

19 вересня 1932 р. Постанова ЦВК СРСР «Про навчальні програми й режими у вищій школі й технікумах» визначала:

методи керівництва й форми роботи аспірантури;
заняття аспірантів за індивідуальними планами роботи;

обов'язкове відвідування аспірантами занять з марксистського мінімуму, педагогіки, іноземних мов;

відповідальність наукових керівників за стан аспірантської підготовки;

для наукових керівників була введена оплата за керівництво аспірантами.

11 листопада 1937 «Про розмір стипендій для аспірантів вищих навчальних закладів і науково-дослідних інститутів»:

Перегляд розміру стипендій: для аспірантів державна стипендія була встановлена в розмірі 400 крб. на місяць.

27 квітня 1933 р. Постанова «Про розмір стипендій для аспірантів втузів, вузів і науково-дослідних інститутів»:

аспірантам призначалася стипендія в розмірі 200 крб.; підвищена - 250 крб.

13 січня 1934 р. 1937 р. Постанова «Про вчені ступені й звання» встановлювала два наукові ступені - кандидата й доктора наук; вчені звання асистента, доцента й професора.

13 січня 1934 р. Постанова «Про підготовку наукових і науково-педагогічних працівників» визначала:

Перегляд готовності закладів до відкриття аспірантури;

Перевірки роботи аспірантури;

Новий порядок зарахування в аспірантуру;

Регулярні щорічні перевірки успішності аспірантів (згодом атестації);

Чітке визначення освітньої складової аспірантської підготовки;

Закріплення практики представлення й публічного захисту аспірантами дисертаційної роботи.

Низкою Постанов 1948 р. були введені нові зміни.

17 лютого 1948 р. Закон «**Про заходи щодо поліпшення підготовки науково-педагогічних кадрів через аспірантуру**»:

- скорочення багатопредметності в індивідуальних планах роботи аспірантів;
- забезпечення більш ретельного добору дисертаційних тем;
- щорічна атестація аспірантів.

11 жовтня 1948 р. Постанова ВАК «**Про підсумки роботи з атестації наукових кадрів за 1947/1948 навчальний рік**»:

- вводився автореферат дисертації.

1949 р. Затверджена **форма атестаційного листа аспіранта**, яка з невеликими змінами використовувалася до початку XXI ст.

Зміст діяльності аспірантури, встановлений нормативними документами різних років

1939 Положення про аспірантуру, прийняте РНК СРСР 31 березня 1939 р.	1962 Положення про аспірантуру при вищих навчальних і науково-дослідних установах, затверджене 31 липня 1962 р.
Теоретичні заняття з однієї з соціально-економічних дисциплін, з 2-х іноземних мов, з 2-х спеціальних дисциплін; Участь у методичній роботі кафедри, відвідування лекцій і занять досвідчених викладачів; Самостійне виконання наукової роботи; Проходження науково-виробничої практики після 1-го року навчання; Підготовка й захист дисертації.	Здача кандидатських екзаменів з діалектичного й історичного матеріалізму, однієї іноземної мови, спеціальної дисципліни; Проходження педагогічної практики; Самостійне виконання наукової роботи; Захист або представлення до захисту кандидатської дисертації.
1987 Постанова ЦК КПРС і Ради міністрів СРСР «Про заходи щодо покращення підготовки й використання науково-педагогічних і наукових кадрів» № 327 від 13 березня 1987 р.	2016 Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ № 283 від 03.04.2019 р.
Оволодіння методологією проведення наукових досліджень; Здача кандидатських екзаменів з марксистко-ленінській філософії, іноземної мови, спеціальної дисципліни; Самостійне виконання наукової роботи; Вивчення дисциплін: педагогіка, психологія, економіка, оволодіння методами застосування обчислювальної техніки й складання іспитів.	Виконання освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії (освітньої і наукової складових) за певною спеціалізацією; Проходження виробничої (педагогічної) практики; Проведення власного наукового дослідження; Завершення роботи над дисертацією, включаючи проведення попереднього захисту.

Схема підготовки докторів філософії

місяці рік навчання	жовтень	листопад	грудень	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень
I рік	Філософія науки та інновацій (ОНД.02): • Філософія науки Іспит/3 кредити • Тематичні модулі Іспит/4 кредити											Атестація за I рік навчання*
	Фахові дисципліни Іспит/8 кредитів											
	до 01 грудня поточного року Затвердження Вченою радою ф-ту/ін-ту теми дисертації доктора філософії та індивідуального плану											
II рік	Академічне письмо англійською мовою (ОНД.01) (English Academic Writing) Іспит/3 кредити											Атестація за II рік навчання*
	Блок дисциплін за вибором аспіранта/ад'юнкта • Перелік №1 (ДВА.3.01) • Перелік №2 (ДВА.3.02) Іспит/4 кредити Іспит/8 кредитів											
III рік	Асистентська педагогічна практика (ОНД 02) Диференційований залік/10 кредитів											Атестація за III рік навчання*
IV рік								Підсумкова атестація				
								Комплексний іспит зі спеціальності	Захист дисертації доктора філософії			

*Аспірант/ад'юнкт 2 рази на рік звітує на кафедрі та 1 раз на рік атестується Вченою радою факультету/інституту.

 Проведення науково-дослідницької роботи за темою дослідження упродовж 4 років навчання

https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Fnew.meduniv.lviv.ua%2Fuploads%2Frepository%2Fkaf%2Fkaf_oncology_fpg%2F%3Fdir%3D04.1.%25D0%2597%25D0%25B4%25D0%25BE%25D0%25B1%25D1%2583%25D0%25B2%25D0%25B0%25D1%2587%25D1%2596_%25D0%25B2%25D0%25B8%25D1%2589%25D0%25BE%25D1%2597_%25D0%25BE%25D1%2581%25D0%25B2%25D1%2596%25D1%2582%25D0%25B8_%2528Ph.D.%2529&psig=AOvVaw2nqWCoXo5jAFVh8ft_biH8&ust=1618906931198000&source=images&cd=vfe&ved=0CAIQJRqFwoTCNCAmbnwifACFQAAAAAdAAAAABAM

ДЯКУЮ ЗА УВАГУ